

**NAGY ÁDÁM (SZERK.): TIZENKILENCRE LAPOT?
SZOCIÁLPEDAGÓGIA A XXI. SZÁZADBAN. KECSKEMÉT:
PALLASZ ATHÉNÉ EGYETEM – IUVENIS IFJÚSÁGSZAKMAI
MŰHELY, ISZT ALAPÍTVÁNY, 2017.¹**

Kozma Tamás: A segítő tudomány kérdései

Rejtélyes könyv, legalábbis külsőségei, a címe és a borítója (leterített kártyalapok) szerint. (Miközben a kiadást vállaló egyetemet is átnevezték Pallasz Athénéről Neumann Jánosra.) De mintha mindez csak a tárgy nehézségeit jelezné előre. A Nagy Ádám szerkesztette kötet a megújulni vágyó hazai szociálpedagógia reprezentatív alkotása.

Tanulmánygyűjteményről van szó. De olyanról, amely igyekszik betölteni azt az űrt, amelyet a szociálpedagógia hazai vívódásai hagytak maguk után. Ezt a tudományt – vagy, mondjuk, részdiszciplínát – egyszerre két szakmai érdekcsoport is magáénak vallotta, vallja: szociológusok és pedagógusok. A pedagógusok a szociálpedagógia múltjával és eredetével érvelhetnek, miközben a pedagógia részeként tekintenek a szociálpedagógiára, és úgy is gyakorolják. A szociológusok még a jelen szükségleteivel, amelyben még több és még inkább elkötelezett szociális munkás kellene. A szociálpedagógia német örökségre hivatkozik; a szociális munka pedig angol-amerikai eredetre. Az egyik számára az iskola a kiindulópont, amelyre támaszkodva, de attól egyben el is rugaszkodva a leszakadó, marginális, hátrányos helyzetű, szülők nélkül felnövő gyerekek

sorsát karolja föl. A másik számára a kiindulópont inkább az utca, és azok, akik a társadalom közismert intézményrendszeréből kihulltak vagy éppen most kerülnek ki.

A két megközelítés rokon. Mindkettő azok után nyúl, azokon akar segíteni, akik lemaradnak, kimaradnak, társadalmi segítség nélkül töredék esélyeik volnának a rendezett életre. Mindkettőt a XX. század háborúi és társadalmi-gazdasági válságai erősítették föl, a szociálpedagógiát az I. világháborúból vesztesként kikerülő Németország, a szociális munkát az 1930-as években gazdasági válság sújtotta Amerika. Mindkettő egyfajta középosztálybeli lelkiismeretfurdalás kifejeződése: hogy akik viszonylagos biztonságban és relatív jómódban élnek, nevelkedtek föl, azok tartoznak valamivel másoknak, a nélkülözőknek, a lemaradottaknak, a veszteseknek. És az ilyen középosztálybeli lelkiismeretfurdalást nem, vagy nem egészen tudják megnyugtani a társadalmi intézményrendszerek. Kell személyes, önkéntes, civil beavatkozás is ahhoz, hogy az utca elesettjein segítsenek, hogy lelkiismeretüket megnyugtathassák.

Nem csoda ezek után, hogy a szociális munkát sem a szociológia nem tekinti a maga részdiszciplínájának, sem a pedagóg-

¹ A kötet elérhető: http://real.mtak.hu/62395/1/19re_lapot_web_u.pdf

gia nem üdvözli tárt karokkal. Az egyik az egész társadalommal foglalkozik, a másik az iskolában van otthon. Az egyik szemlélődik, megállapít, elemez, leír; a másik az iskola (és a törvények) által megszelídített gyerekek közt érzi igazán otthon magát.

Mit kezdjenek a drogokkal, a hontalanokkal, a tönkrement kis-közösségek hajótöröttjeivel?

Mit kezdjenek azokkal a gyerekekkel, akik el sem jutnak az iskolába?

Nagy Ádám nem akármilyen feladatra vállalkozott, amikor ezekre

a kérdésekre próbált válaszolni egy kötet szerkesztésével az akadémiai (al)bizottság diszciplináris keretei között. Megpróbálta a hídépítést a két hasonló, de „rivalizáló” csoport, a szociális munkások és az „utcai pedagógusok” között.

Hogyan? Egyrészt úgy, hogy mindkét csoport álláspontját, önmeghatározását közli, egymás mellé állítva őket. (Például *Budai István* vagy *Szöllösi Gábor* az egyik oldalon, *Sárkány Péter*, *V. Gönczi Ibolya* és maga a szerkesztő is a másikon.) Ami ebből a szembeállításból kitűnik, leginkább az, hogy a szembeállítások nem annyira a tevékenységekből fakadnak, mint inkább az identitás kereséséből. Mindkét csoport a másikkal szemben igyekszik meghatározni magát, keresve a különbségeket, ahol falak húzhatók. Ami nem is csoda az ilyen viszonylag frissen intézményesülő tevékenységi kör és művelői esetében. S csak remélhetjük, hogy ennek a fölismerése gyorsabban hozhatja közelebb egymáshoz a vitázókat (lásd többek között *Pornói Imre* vagy *Homoki Andrea* elgondolkodtató írásait; előbbi a két világháború közötti oktatási és szociális rendszer összefüggéseiről,

utóbbi pedig az iskolai szociális munkában rejlő lehetőségek jobb kihasználásáról ír).

Másrészt az is közelebb hozhatja a két rivalizáló csoportot, ha olyan új tevékenységeket mutatunk föl nekik, amelyeket még nem hódítottak meg, és amelyeket még föltétlenül akarnának kisajátítani. Például az ifjúsági munkát,

sugallja, mondja *Nagy Ádám* és *Horváth Ágnes* is. (Nagy Ádám szerint az ifjúsági munka a XXI. század szociálpedagógiája; Horváth Ágnes pedig egymás mellé állítja a szo-

ciálpedagógusok, családsegítők és ifjúsági munkások képzését.) Vagy az informális tanulást (*Horváth H. Attila*), a digitális világot (*Székely Levente*). Ezekben a területeken még nem rajzolódott ki a határok, még előttü(n)k áll az együttműködés lehetősége. S ahol a két csoport együttműködik, ott az elhatárolódók és rivalizálók visszaszorulnak. (A naiv recenzens akár közös pályázatok meghirdetésében is gondolkodik.)

Közelebb hozhatja a rivalizáló csoportokat egymás történetének jobb megismerése. A szakmatörténet, tudjuk, az identitás formálásának eszköze; ha kívülálló tárja föl e szakmák történetét, az az idegenkedés és a szembenállás ellen hathat. (Amint a már említett Horváth H. Attila vagy *Pornói Imre*, vagy az ugyancsak itt említendő *Makai Éva* írása mutatja, aki az egykor nálunk is nagy tiszteletnek örvendő lengyel *Janusz Korczak*² írását elemzi a táborozással kapcsolatban.)

Az is segít a rivalizálás csökkentésében, ha történet és elmélet helyett valaki az empiriához fordul. Érdekes, figyelemre méltó és rendkívül olvasható empirikus

még nem rajzolódott ki a határok, még előttü(n)k áll az együttműködés lehetősége

² Korczakról legutóbbi írás a lapban: Makai Éva: Janusz Korczak életpályája a Gettónapló tükrében. *Új Pedagógiai Szemle*, 68. 1–2. (A szerk.)

munkákat olvashatunk ebben a kötetben például *Karlovits-Juhász Orchidea*, *Lőrincz Andrea*, *Rucska Andrea*, *Raymann Júlia* és *Varga Aranka* tollából (utóbbiak társszerzők). Karlovits-Juhász a gyermekotthonban élők példaképválasztásait vizsgálja, Lőrincz az állami gondozottak tetoválásait(!) tanulmányozza, Rucska a fiatalkorúak prostitúcióját, meg azt, ahogy ezt elmagyarázzák, Raymann és Varga pedig fiatalok jövőképeit veszi számba, társadalmi háttérük függvényében.) A terep, amelyen a kutatók mozognak, azért különösen izgalmas, mert nincs még fölszántva kisebb-nagyobb vizsgálatokkal (pedagógia, iskolai élet), amellet pedig gyorsan változik (az utca világa). Aki a klasszikus pedagógiát ismerte meg, abba nőtt bele, talán nem is tekinti hagyományos értelemben pedagógiának, amiről itt szó van. Jobban is teszi, ha inkább oktatáskutatásról, ifjúságkutatásról, tágabban nevelésszociológiáról beszél, mert ez az. Egy olyan „pedagógia”, amelyet ezúttal nem az iskolapszichológia akar tudományossá tenni, hanem sokkal inkább az iskolaszociológia, meg a nevelés iskolán kívüli tanulmányozása.

Végül, de nem utolsó sorban, közelítheti egymáshoz a szociálpedagógust és a szociális munkást a közös világlátás és a hasonló társadalomszemlélet. A könyv talán legfontosabb, az alaphangot megütő tanulmánya, amelyet *Trencsényi László* és Nagy Ádám együttesen jegyezték, ezzel kísérleteznek.

A tradicionális pedagógiát próbálják „kímélni” az iskolából, és elmagyarázzák, hogy a nevelés (és oktatás) falai nem az iskolafalak, hanem egy-egy közösség határai. Ha kiszabadítjuk az oktatást és a nevelést az iskola falai közül, akkor az oktatásból tanulás lesz, a nevelésből pedig nevelődés, szocializáció. És ezen a ponton érintkeznek szociális munka, szociálpedagógia és a nevelés szociológiája. Ahogy a szerzők látják és láttatni szeretnék, új érdeklődési kör, tanulmányozásra érdemes terület, akár új diszciplína is születhet. Egy szociális munka, amely tanít is; egy szociálpedagógia, amely a szocializáció törvényszerűségeit tekinti a nevelés kiindulásának; egy nevelésszociológia, amely a megállapításait hajlandó tevékenységekké átfordítani.

A könyv címe pedig alighanem egy szemünk előtt kibontakozó társadalmi dráma értelmezésére és feloldására felkínált új gondolatra és cselekvési módra utal. A szerzőpáros megfogalmazásában:

Így szociálpedagógiának nem az oktatás szakszociológiáját értjük, hanem a pedagógia társadalmi kontextusát: a gyermekkor halálaként aposztrofált jelenléte világát, illetve az iskolai ifjúkor és az elhúzódozó felnőtté válás jellegzetességeit, amely értelmezések az alapvetően szociológiai-nevelésszociológiai diskurzusból neveléstudományi drámává is transzformálják a problémát. (22)

*Kallós Zoltán volt lakóháza
a KZA Oktatási Központ
területén*